

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ДІЄВОСТІ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН З АКУШЕРСТВА І ГІНЕКОЛОГІЇ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

EXPERIMENTAL VERIFICATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS OF NURSING IN THE PROCESS OF STUDYING THE DISCIPLINES OF OBSTETRICS AND GYNECOLOGY IN MEDICAL INSTITUTIONS ROOF OF HIGHER EDUCATION

Здійснено аналіз дисертацій на предмет встановлення актуальності експериментальної перевірки шляхів вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи. Аргументовано доцільність експериментальної перевірки педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти. Підкреслено, що експериментальне дослідження потребує розробки відповідної структурно-функціональної моделі оновленого навчального процесу. У розробленій моделі визначено окремі складники – сегменти: цільовий, науково-методологічний, процесуально-методичний, контрольньо-оцінювальний і результативний. Взаємозв'язок між означеними сегментами відображає логічність у конструюванні моделі, що дає змогу розкрити всі аспекти експериментального дослідження. Експериментальним шляхом доведено ефективність спрямованості таких методологічних підходів: компетентнісний, діяльнісний, прaxeологічний, особистісно орієнтований, аксіологічний, інтегративний, системний, синергетичний. Виявлено закономірностей формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи. Конкретизовані форми, методи і засоби навчання студентів для опанування знань і вмінь з дисциплін з акушерства та гінекології (сукупність професійно зорієнтованих ситуативних завдань, інтерактивні вправи, навчальні тренінги, симуляційні засоби, муляжі, ситуації професійної діяльності бакалаврів сестринської справи у сфері акушерства та гінекології, метод проєктів тощо). Враховано й експериментально перевірено спрямованість реалізації чітко визначених педагогічних умов на формування конкретного компонента фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи. Узагальнено, що порівняння результатів вхідного і підсумкового контролю за рівнями сформованості досліджуваної компетентності дає змогу дійти висновку, що експериментальне дослідження на основі використання структурно-функціональної моделі та реалізації визначених педагогічних умов дає кращі результати, ніж навчання майбутніх медичних сестер в умовах традиційного навчання.

Ключові слова: експериментальна перевірка, студенти, майбутні бакалаври

сестринської справи, професійна підготовка, заклади вищої медичної освіти, структурно-функціональна модель.

Dissertations were analyzed to determine the relevance of experimental verification of ways to improve the process of professional training of future nursing specialists. The expediency of the experimental verification of pedagogical conditions and the structural-functional model of the formation of professional competence of future nursing bachelors in the process of studying the disciplines of obstetrics and gynecology in medical institutions of higher education is argued. It is emphasized that experimental research requires the development of an appropriate structural and functional model of the updated educational process. In the developed model, separate components are defined - segments: target, scientific-methodological, procedural-methodical, control-evaluation and effective. The relationship between the specified segments reflects the logic in the construction of the model, which makes it possible to reveal all aspects of experimental research. The effectiveness of the orientation of the following methodological approaches has been experimentally proven: competence-based, activity-based, praxeological, person-oriented, axiological, integrative, systemic, synergistic. Patterns of formation of professional competence of future nursing bachelors have been revealed. Specified forms, methods and means of teaching students to acquire knowledge and skills in the disciplines of obstetrics and gynecology (a set of professionally oriented situational tasks, interactive exercises, educational trainings, simulation tools, dummies, situations of professional activity of bachelors of nursing in the field of obstetrics and gynecology, method projects, etc.). The focus of the implementation of clearly defined pedagogical conditions on the formation of a specific component of the professional competence of future nursing bachelors was taken into account and experimentally verified. In general, the comparison of the results of the input and final control on the levels of formation of the studied competence allows us to come to the conclusion that the experimental research based on the use of the structural-functional model and the implementation of the specified pedagogical conditions gives better results than the training of future nurses in the conditions of traditional training.

Key words: experimental verification, students, future nursing bachelors, professional training, institutions of higher medical education, structural-functional model.

УДК 378:231
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.7>

Филипюк Д.О.,
викладач акушерства і гінекології
Фахового медичного коледжу
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

Актуальність дослідження. Успішність оновлення професійної підготовки бакалаврів сестринської справи зазвичай перевіряється експериментальним шляхом на основі аналізу результатів виконання науково-пошукової роботи викладачами-дослідниками. У контексті наукової розвідки актуалізується аргументація доцільності вибору напрямів експериментальної перевірки дослідження і дієвості педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти, до складу яких входять і медичні коледжі. Експериментальна перевірка базується на конкретизації спрямованості реалізації основних складників структурно-функціональної моделі та ефективності методичного забезпечення визначених педагогічних умов дослідження.

Аналіз останніх публікацій засвідчує, що проблема експериментальної перевірки і доведення ефективності шляхів авторського бачення вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи висвітлюється в багатьох дисертаціях. Так, науковці презентують результати експериментального дослідження у різних напрямках формування важливих ознак у фаховій підготовці майбутніх медичних сестер: умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності [1], паліативної компетентності [2], професійної мобільності майбутніх бакалаврів сестринської справи [3], основ професіоналізму майбутніх медичних сестер [5], професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу [6], професійної позиції майбутнього медичного працівника в процесі фахової підготовки у медичному коледжі [9], готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації [11] тощо. Важливими в контексті нашого дослідження є результати експериментальної перевірки підготовки бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу [4], формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі професійної підготовки у медичних коледжах [8] та професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін [10] та ін.

Проте проблема експериментальної перевірки спрямованості використання структурно-функціональної моделі та дієвості педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти ще не була предметом поглибленого аналізу й тому потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає в аналізі спрямованості експериментальної перевірки педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна перевірка результатів дослідження базується на визначенні мети наукової розвідки, спрямованості науково-методологічного й методичного забезпечення, урахування структури сформованого феномену, що визначається в очікуваних результатах. Всі складники експериментального дослідження відображені в структурно-функціональній моделі (СФМ) формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи (МБСС) у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти.

Так, експериментальне доведення досягнення мети дослідження потребує її чіткого окреслення, що знаходить відображення у такому формулюванні в *цільовому* сегменті розробленої СФМ: сформувати фахову компетентність майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства та гінекології. Відтак відправною точкою конструювання та експериментальної перевірки СФМ є визначення мети та її логічний взаємозв'язок з очікуваним результатом, який визначено в *результативному* сегменті СФМ.

Між означеними сегментами інтегровані й інші складники (суб'єктно-об'єктно-процесуальні) змодельованого процесу, які відображають логічність у конструюванні моделі, що дає змогу розкрити науково-методологічний, методично-процесуальний, професійно-спрямувальний та очікувано-результативний зміст МБСС не фрагментарно, а цілісно відображаючи його структуру, зміст, мету, засоби, методи, форми, педагогічні умови та результат. Складники досліджуваного процесу, експериментальний функціонал, взаємозв'язки і взаємовплив між ними, що в нашому дослідженні відображає процес формування фахової компетентності МБСС у процесі вивчення дисциплін з акушерства та гінекології, потребує доведення ефективності на основі аналізу результатів.

Так, спрямованість науково-методологічного сегмента СФМ ґрунтується на комплексному використанні сукупності багатьох методологічних підходів, які дають змогу врахувати актуальні проблеми і потреби в удосконаленні професійної підготовки МБСС. У виборі оптимальних методологічних підходів враховувалася їхня функціональна спрямованість, що виконує науково-світоглядну, парадигмальну, інструментальну функції як регулятор та індикатор наукового дослідження [7, с. 167].

У дослідженні використовувалися компетентнісний, діяльнісний, праксеологічний, особистісно орієнтований, аксіологічний, інтегративний, системний, синергетичний методологічні підходи.

Засадничим у дослідженні є *компетентнісний* підхід, позаяк основною метою його використання є сформована фахова компетентність МБСС, що є і очікуваним результатом наукової розвідки. Основою реалізації компетентнісного підходу є набуття студентами сукупності професійних знань з акушерства та гінекології, умінь, навичок і практичного досвіду роботи у сфері акушерства та гінекології, що опановуються МБСС у процесі вивчення відповідних дисциплін і свідчать про готовність до кваліфікованої роботи за фахом.

Реалізація *діяльнісного* підходу відбувається у кількох напрямках: організації активної та систематичної самоосвітньої, організаційної, інноваційної, науково-методичної роботи викладачів медичних коледжів, що відповідає сучасним вимогам динамічно змінюваного освітнього процесу; активізації навчально-пізнавальної діяльності МБСС, що передбачає формування інтересу і прагнення до професійного становлення в умовах здобуття фаху; залучення студентів до поглибленого вивчення сучасного теоретичного матеріалу з акушерства та гінекології та його використання в умовах практичної професійної діяльності; використання засобів самоосвітньої роботи студентів з метою самоусвідомлення студентами важливості набутих умінь і навичок для забезпечення особистісного професійного зростання.

Експериментальним шляхом доведено, що важливим аспектом у реалізації діяльнісного підходу є його праксеологічна спрямованість – досягнення ефективності як у навчанні, так і в подальшій професійній діяльності, що актуалізує використання *праксеологічного* підходу у формуванні фахової компетентності МБСС, щоб підготувати студентів медичних коледжів до виконання обґрунтовано-правильних, ефективних, раціональних та оптимальних дій на основі усвідомлення важливості оптимізації професійної діяльності, саморегуляції та самовдосконалення, щоб стати успішним фахівцем сестринської справи.

У науково-методологічному сегменті СФМ спостерігається нерозривний зв'язок означених методологічних підходів з *особистісно орієнтованим*, результативність реалізації якого встановлювалася експериментальним шляхом з визначення рівнів сформованості мотивів, знань, умінь і навичок, готовності МБСС до компетентного виконання роботи за фахом. Відтак визначається безпосередній взаємозв'язок між особистісно орієнтованим та *аксіологічним* методологічними підходами у формуванні фахової компетентності МБСС. Адже увага студентів медичних коледжів зосереджується на таких особистісно важливих і ціннісних

аспектах: усвідомлення необхідності набуття високого рівня фахової компетентності МБСС, що дасть змогу випускникам медичних коледжів відповідати сучасним вимогам до фахівців сестринської справи; вмотивованість студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності, що сприятиме професійному становленню МБСС ще в період навчання в медичному коледжі; усвідомлення цінності (значущості для кожного студента зокрема) результатів вивчення дисциплін з акушерства та гінекології; сприйняття міждисциплінарної інтеграції як необхідного складника у цілісному процесі формування фахової компетентності МБСС.

Експериментальним шляхом доведено ефективність реалізації *інтегративного підходу* у формуванні фахової компетентності МБСС у кількох напрямках: поєднання матеріалу кількох дисциплін (Анатомії людини, Медсестринства, Акушерства та гінекології та ін.) та використання міждисциплінарної термінології, що сприяє урахуванню теоретичних і практичних аспектів у формуванні фахової компетентності МБСС; комплексне використання інноваційних педагогічних методів і технологій у вивченні дисциплін професійного спрямування у медичних закладах вищої освіти, що свідчить про інтеграцію педагогічних і медичних аспектів у формуванні фахової компетентності МБСС; конструювання змісту вивчення дисциплін з акушерства та гінекології таким чином, щоб у навчально-пізнавальній діяльності студентів поєднувалися різні форми роботи (індивідуальна та групова – у навчальних тренінгах; активна самоосвітня діяльність МБСС тощо); праксеологічна спрямованість вивчення і використання теоретичного матеріалу дисциплін з акушерства та гінекології; вияв креативності як здатності інтегрувати власні ідеї та знаходити оригінальні способи вирішення професійних завдань у сфері акушерства та гінекології шляхом проєктування професійних ситуацій тощо.

Позаяк методологічні підходи реалізуються в системі медичної освіти, відтак обов'язковим є врахування *системного* підходу у СФМ дослідження, де формування фахової компетентності МБСС є одним із системних елементів професійної підготовки медичних сестер. Водночас підкреслюється доцільність урахування *синергетичного* підходу у формуванні фахової компетентності МБСС. Експериментальним шляхом доведено, що синергізація методологічних підходів дає сумарно кращі результати, ніж ефект від реалізації кожного методологічного підходу зокрема. Інтеграція та синергізація методологічних підходів і принципів навчання дає змогу визначити й експериментальний шляхом довести ефективність виявлених *закономірностей* формування фахової компетентності МБСС, що в науково-методологічному сегменті СФМ конкретизовано у таких постулатах:

1. Результативність формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи залежить від навчально-пізнавальної активності студентів.

2. Ефективність вивчення дисциплін з акушерства та гінекології підвищується завдяки використанню інноваційних підходів викладачами.

3. Фахова компетентність майбутніх БСС має складну структуру, яку необхідно враховувати у визначенні та реалізації оптимальних педагогічних умов для ефективного вивчення дисциплін з акушерства та гінекології.

4. Самоосвітня діяльність студентів позитивно впливає на результативність формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи.

Науково-методологічний сегмент СФМ безпосередньо пов'язаний з *процесуально-методичним* сегментом, у якому конкретизовані й експериментально перевірені форми, методи і засоби навчання студентів для опанування знань і вмінь з дисциплін з акушерства та гінекології (сукупність професійно зорієнтованих ситуативних завдань, інтерактивні вправи, навчальні тренінги, симуляційні засоби та муляжі, змодельовані ситуації професійної діяльності бакалаврів сестринської справи у сфері акушерства та гінекології, метод проєктів тощо).

Діяльнісний аспект *процесуально-методичного* сегмента СФМ експериментально перевірено у взаємодії, співробітництві та співтворчості студентів з викладачами на основі реалізації таких педагогічних умов: інтегрування тренінгових вправ професійно-мотиваційного і професійно-ціннісного змісту в методику викладання дисциплін з акушерства та гінекології; розширення змістовного потенціалу дисциплін з акушерства і гінекології з метою інтенсифікації професійної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи; забезпечення розвитку фахових умінь, навичок і досвіду студентів медичних коледжів у процесі вирішення міждисциплінарних ситуативних завдань професійного спрямування з дисциплін з акушерства та гінекології; організація самостійної роботи студентів шляхом використання методу проєктів у професійній підготовці [12].

Позаяк кожна педагогічна умова спрямовується на формування конкретного компонента фахової компетентності МБСС, відтак спостерігається безпосередній зв'язок між процесуально-методичним і *контрольно-оцінювальним* сегментами СФМ. Так, структуру контрольно-оцінювального сегмента СФМ складають критерії та компоненти фахової компетентності МБСС: професійно-мотиваційний компонент визначається за мотиваційним критерієм; сформованість фахово-когнітивного компонента визначено за знанням критерієм; основною ознакою праксеологічно-діялісного компонента є процесуальний

критерій; особистісно-розвивальний компонент визначається за особистісним критерієм.

Результатом упровадження структурно-функціональної моделі в медичних коледжах (*результативний сегмент*) окреслено сформовану фахову компетентність МБСС, що встановлюється експериментальним шляхом за чотирма рівнями: низьким, задовільним, середнім і високим.

Порівняння результатів вхідного і підсумкового контролю за рівнями сформованості досліджуваної компетентності дає змогу дійти висновку, що експериментальне дослідження на основі використання СФМ та реалізації визначених педагогічних умов дає кращі результати, ніж навчання майбутніх медичних сестер в умовах традиційного навчання.

Висновок. Професійна підготовка майбутніх бакалаврів сестринської справи постійно вдосконалюється в різних напрямках, що комплексно враховують різнопланову палітру ознак сучасного фахівця медсестринства.

Експериментальна перевірка процесу формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних закладах вищої освіти базується на визначенні спрямованості педагогічних умов та кожного складника (сегмента) структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу, що передбачає створення експериментального освітнього середовища в медичному закладі освіти. **Перспективи подальших наукових розвідок** вбачаємо в аналізі статистичних матеріалів формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабенко Т. П. Формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проєктної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2015. 274 с.
2. Білик Л. В. Формування паліативної компетентності бакалаврів медицини в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2015. 20 с.
3. Варава О. Б. Формування професійної мобільності майбутніх бакалаврів сестринської справи у фаховій підготовці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 257 с.
4. Дем'янчук, М. Р. Підготовка бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 20 с.
5. Закусилова Т. О. Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 20 с.
6. Козак Х. І. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської

справи на засадах деонтологічного підходу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 250 с.

7. Коханко О. М. Основи науково-педагогічних досліджень. Хмельницький: ХНУ, 2005. 254 с.

8. Поєдинцева Л. Л. Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі професійної підготовки у медичних коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 356 с.

9. Попова Н. О. Формування професійної позиції майбутнього медичного працівника в процесі фахової підготовки у медичному коледжі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2020. 306 с.

10. Радзієвська, І. В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук :13.00.04. Київ, 2011. 20 с.

11. Сірак І. П. Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 296 с.

12. Филипюк Д. О. Педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології у медичних коледжах. *Академічні студії. Серія: Педагогіка*. 2022. № 4. С. 63–70.